

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 8 april 1897, kl. 2 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt fråga angående handeln med vin och maldrycker.

I anslutning till en inom Andra Kammaren af herr *P. Waldenström* och ett stort antal andra ledamöter af kammaren väckt motion, n:o 143, och med bifall till kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 8) har Andra Kammaren för sin del beslutit:

1:o) att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maldrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse;

2:o) under vilkor af bifall till punkt 1:o, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att handeln med svagdricka må frigöras från de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maldrycker i allmänhet; och

3:o) under vilkor af bifall till punkt 1:o, att Riksdagen i skrifvelsen till Kongl. Maj:t anhåller om sådan ändring i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att handel med vin och starkare maldrycker icke må på landet förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen har detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Den fråga, som sålunda föreligger, är icke ny. Efter det förslag vid särskilda tillfällen förevarit utan att dock leda till något uttalande från Riksdagens sida, beslöt 1892 års Riksdag i anledning af väckt motion att i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns kunde bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t på grund af sådan utredning ville vidtaga de förändringar i förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämdes, samt att handel med svagdricka undandrogen de inskränkande bestämmelser, som nu gälde för handel med maltdrycker i allmänhet, samt ställdes på samma linie som handel med de i § 8 berörda förordning omnämnda dryckerna. I sammanhang härmed anhöll Riksdagen om sådan ändring af nämnda förordning att försäljning af vin och maltdrycker till afhentning icke å landet finge förenas med annan handel, till hvars bedrivande särskild anmälan erfordrades.

Riksdagens berörda framställning vann ej Kongl. Maj:ts bifall. Vid 1896 års Riksdag väcktes emellertid frågan ånyo inom Andra Kammaren, som fattade beslut af samma lydelse, som det nu föreliggande. Första Kammaren biträdde dock icke medkammarens beslut, hvarigenom frågan förföll.

Då Riksdagens skrifvelse af den 30 april 1892 hos Kongl. Maj:t anmälades till slutlig pröfning, yttrade statsrådet och chefen för civildepartementet:

»I fråga om lämpligaste sättet för bestämmande af en gräns mellan svagdricka, å ena, samt starkare maltdrycker, å andra sidan, har finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, till åttlydnad af nådig befallning, afgifvit underdånigt utlåtande af den 8 oktober 1892. Af detta utlåtande inhemtas: att icke hvarje alkoholsvag maltdryck är svagdricka; att mellan maltdrycker af olika slag hvarken i afseende å materialets beskaffenhet eller i afseende å tillverkningssättet finnes någon grundväsentlig åtskilnad; att enligt bryggeritekniken skilnaden mellan porter

och öl, å ena, samt dricka, å den andra sidan, är att de båda förra dryckerna tillverkas af en stamvört med jämförelsevis hög extrakthalt, under det att dricka har en stamvört med låg extrakthalt; att skilnaden åter mellan bayerskt (pilsner m. m.) öl och iskällardricka, å ena, samt svensköl och fatsvagdricka, å andra sidan, är, att de förra maldryckerna äro underjästa, under det att svensköl och fatsvagdricka äro tillverkade medelst öfverjäsning; att alkoholhalten i öl visserligen betingas af stamvörtens extraktstyrka, men närmast af extraktets beskaffenhet; att en och samma extrakthalt således efter utjäsningen icke alltid gifver samma alkoholhalt; att till följd deraf alkoholhalten i öl och svagdricka icke blir så konstant, att den kan tjena till åtskilnad mellan dem, enär det finnes svagdricka, i hvilket på grund af en fullständigare utjäsning alkoholhalten till och med uppgår till samma värde som i öl; att högre alkoholhalt kan förekomma hos iskällardricka än hos bayerskt och pilsneröl; att iskällardricka i allmänhet är alkoholstarkare än svensköl och att äfven vanligt fatsvagdricka kan innehålla mera alkohol än svensköl; att hos öfverjästa maldrycker och äfven hos andra, fastän i mindre grad, inträder en ganska märkbar förökning i alkoholhalten i mån som drycken blifver äldre; att, hvad särskildt angår svagdricka, detsamma under alla förhållanden undergår en mer eller mindre stark efterjäsning, tills denna hunnit en kulminationspunkt, hvar efter alkoholhalten åter aftager; att därför alkoholhalten ensam icke kan användas att skilja dricka från andra maldrycker; att det icke heller går för sig att uppställa en viss alkoholhalt såsom gräns mellan alkoholsvagare och alkoholstarkare maldrycker, i fall man skulle vilja sålunda, med bortseende från tillverknings sättet, klassificera maldryckerna; att det då nemligen skulle mycket lätt kunna inträffa att en handlande, som ena dagen från ett bryggeri inköpte ett parti svagdricka, hvilket då verkligen vore en alkoholsvag dryck, utsatte sig för att begå lagbrott, när han ett par dagar senare åter sålde samma vara, hvilken under tiden, honom ovetande och utan hans förvållande, undergått en så väsentlig förändring, att den blifvit en alkoholstark dryck; att faran att en maldrycks alkoholhalt skulle genom efterjäsning öfverskrida den bestämda alkoholgränsen naturligtvis blir större ju lägre denna gräns är; att enär man genom bestämning af den färdiga maldryckens både alkohol- och extrakthalt kan beräkna stamvörtens styrka, man skulle kunna utgå från denna och förklara att drycker, hvilkas stamvört ligger öfver en viss styrka, böra hänföras till öl, hvaremot de,

hvilkas stamvört ligger vid eller under samma styrka, böra hänföras till dricka; att den extrakthalt hos stamvörten, som sålunda skulle utgöra gräns mellan dricka, å ena, samt öl och andra maltdrycker, å andra sidan, måste bestämmas så, att alkoholhalten hos de maltdrycker, som enligt definitionen skulle anses såsom dricka, blir så låg som möjligt och drycker, som för närvarande gå under benämningen dricka, så vidt möjligt komme att fortfarande tillhöra denna klass; att alkoholhalten hos de drycker, som skulle hänföras till klassen *dricka*, hvarken bör eller kan sättas högre än ungefär 2,5 volymprocent, om det mål, som i Riksdagens skrifvelse afses, skall kunna uppnås; att byrån på anförda grunder såsom gräns mellan dricka och andra maltdrycker föreslår 7 procent extrakthalt hos stamvörten och således anser dricka böra definieras såsom en maltdryck beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger 7 procent; att beträffande frågan, huru stamvörtens styrka skall kunna med tillräcklig noggrannhet bestämmas, ett af byrån anvisadt sätt finnes, hvarpå under vissa förutsättningar bestämningen af alkohol och extrakt kan temligen hastigt utföras; att för utförandet likväl förutsättes, förutom nödiga apparater och ett passande arbetsrum, en viss vana vid finare vägning och vid afläsning af finare instrument, hvaremot förkunskap i kemi eller fysik ej i nämnvärd grad erfordras; att ehuru hithörande operationer helt visst räknas till de lättare på ett kemiskt laboratorium, de dock ej kunna anförtros åt alldeles oöfvade personer; men att ifrågavarande operationer, der kemister och kemiska laboratorier icke finnas att tillgå, dock torde kunna å hvarje apotek med lätthet utföras.

Vidare anför byrån, beträffande frågan, huruvida det i praktiken blir möjligt att öfvervaka att den af byrån föreslagna skilnaden mellan öl och dricka, om den blefve i lag bestämd, icke öfverskrides, att det till en början torde vara tydligt att en återförsäljare, som hos en bryggare inköper ett parti dricka, icke sjelf kan kontrollera, att den vara han erhåller verkligen är dricka, likasom det icke torde kunna ifrågasättas, särskildt när man fäster afseende på hvilka personer i detta fall skulle blifva återförsäljare, att de för en dylik undersökning skola anlita sakkunnig person; att återförsäljaren alltså, som i första hand kommer att drabbas af ansvaret, skulle nödgas att uteslutande lita på bryggarens uppgift; att man vid sådant förhållande måste befara att i många fall återförsäljarna blifva utsatta för allt för stort äfventyr att få böta för bryggarnes försummelse eller okunnighet, då ännu säkerligen finnas rätt många små bryggerier, hvilka skötas af personer, som sakna alla

förkunskaper och som svårligen kunna bedöma huruvida vörten har den rätta styrkan eller icke; att det äfven för polismyndigheterna, som skulle öfvervaka förordningens efterlefnad, säkerligen blefve mycket svårt att fullgöra sina skyldigheter, om hela kontrollen skulle hvila på dem, enär de icke sjelfva kunde verkställa den behöfliga undersökningen på drickat, utan denna måste göras af en kemist; att det enligt byråns uppfattning sålunda knappt blifver möjligt att i afseende å vilkoren för försäljningen skilja svagdricka från öfriga maltdrycker utan att underkasta drickstillverkningen en viss kontroll, gående ut på att tillse att vörten, när den sättes till jäsning, ej har för hög extrakthalt; att emellertid till följd af de dryga kostnaderna en sådan kontroll icke lär kunna anordnas annorledes än i samband med en beskattning af maltdrycker; att genom kontrollens förläggande till bryggerierna återförsäljarna visserligen blefve fredade för ofrivilliga lagöfverträdelser, men att polismyndighetens biträde därför icke blefve öfverflödigt, enär det naturligtvis tillkomme denna att tillse, det icke en handlande, som hade rättighet att sälja dricka, begagnade denna rättighet såsom täckmantel för smyghandel med öl; att polismyndigheten således i detta afseende finge samma åliggande, som nu tillkommer den i afseende å försäljning af vin, i det att den skall öfvervaka att icke drycker af mera än 25 procent alkoholhalt säljas under benämningen vin, hvilken tillsyn visserligen skulle i någon mån underlättas, derest det stadgades förbud att vid handel begagna benämningen dricka för drycker, beredda af en vört med större extrakthalt än den föreslagna gränsen (7 proc.).

Genom hvad kontroll- och justeringsbyrån i sitt utlåtande anfört synes det mig vara ådagalagdt, att det svårligen låter sig göra att i fråga om vilkoren för försäljning fastställa en gräns mellan svagdricka och andra maltdrycker, utan att de bryggerier, som tillverka svagdricka, underkastas en kontroll, gående ut derpå att vörten, när den sättes till jäsning, icke har för hög extrakthalt; men då en sådan kontroll måste blifva förenad med dryga kostnader, synes den mig icke kunna ifrågakomma annat än i förening med beskattning af maltdrycker. Vid sådant förhållande anser jag frågan om bestämmande af en dylik gräns böra för det närvarande förfalla och tillstyrker följaktligen, att Riksdagens framställning i denna del icke måtte till någon vidare Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Om min nu uttalade åsigt gillas, följer deraf att man, vid be-

dömande af de utaf Riksdagen i öfrigt ifrågasatta förändringar i lagstiftningen angående maltdryckshandeln, har att utgå derifrån att samma bestämmelser måste gälla för svagdricka som för andra maltdrycker.

Hvad då först angår Riksdagens framställning, att försäljningen af vin och maltdrycker till afhemtning ej skulle å landsbygden få förenas med annan handel, så framgår af den redogörelse jag lemnat för länsstyrelsernas yttranden, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Kronobergs, Malmöhus, Hallands, Elfsborgs, Skaraborgs, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Jemtlands och Vesterbottens län afstyrkt bifall till denna framställning och såsom skäl därför hufvudsakligen anfört, att om ett förbud för handlande å landet att till afhemtning försälja maltdrycker meddelades, dylik handel skulle komma att bedrivas å särskilda ställen, uteslutande inrättade för ölförsäljning och hvilkas innehafvare, för sin utkomst hänvisade endast till inkomsten af denna rörelse, skulle helt naturligen söka uppdrifva omsättningen så mycket som möjligt och sålunda bedriva handeln på ett sätt, som ingalunda befrämjade nykterheten; att sådana särskilda ölförsäljningsställen, hvad sedlighet och ordning beträffade, säkerligen skulle gifva anledning till stora och befogade klagomål; att, då sedan lång tid tillbaka maltdrycker, och särskildt svagdricka, ingått uti allmänhetens näringsbehof, åtkomsten af sagda drycker icke borde allt för mycket försvåras, helst användandet af desamma uti icke oväsentlig grad inskränkt bruket af bränvin och andra spirituösa drycker samt i sin mån bidragit till hämmande af lönkrögeriet; samt att den rättighet, som enligt nu gällande stadganden tillkommer kommunalnämnd att förbjuda handlande att till afhemtning sälja maltdrycker, om derigenom olofflig utskänkning främjas eller oordningar eljest föranledas, utgör en tillräckligt kraftig utväg att förhindra missbruk. På de af länsstyrelserna sålunda anförda skäl och då ett stadgande i det af Riksdagen ifrågasatta syfte måste under nuvarande förhållanden blifva gällande äfven i fråga om svagdricka, hemställer jag, att Riksdagens framställning i denna del icke måtte till någon Eders Kongl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.»

Hänvisande till de utlåtanden, som vid sistlidet års Riksdag afgåvos af Andra Kammarens andra tillfälliga utskott (i samlingen n:o 13)

och af Första Kammarens första tillfälliga utskott (i samlingen n:o 11) samt vid innevarande års Riksdag af Andra Kammarens andra tillfälliga utskott (i samlingen n:o 8), får Första Kammarens första tillfälliga utskott deraf anföra följande:

Till stöd för sina påståenden hade motionärerna år 1896 åberopat hufvudsakligen:

att frågan om svagdrickats frigörelse från de inskränkingar, som gälla för ölhandeln, syntes för nykterhetsaken vara af den stora vikt, att en tillfredsställande lösning af denna fråga borde snarast möjligt komma till stånd;

att en ändring af lagstiftningen i det syfte, Riksdagen i skrifvelse (n:o 39) år 1892 begärt, skulle helsas med tillfredsställelse af befolkningen öfver allt i landet, möjligen med undantag af målsmännen för den industri, som uteslutande sysselsatte sig med tillverkningen af de starkare maltdryckerna, enär i deras intresse låge, att en ökad ölförbrukning komme till stånd;

att de kostnader, som kunde blifva nödvändiga för genomförande af den ändring, som åsyftades, fullt skulle uppvägas af de moraliska och ekonomiska fördelar, som skulle vinnas genom förändringen i fråga: en ökad förbrukning af det oskadliga och i viss mån närande svagdrickat samt en motsvarande minskning af den ur alla synpunkter skadliga och förkastliga förbrukningen af de berusande maltdryckerna;

att vin och öl öfver allt erkändes blifva allt mer och mer farliga rusdrycker, af hvilken orsak man ock sett sig tvungen att särskildt lagstifta om dem;

att det emellertid vore omöjligt att öfva nödig kontroll öfver lagens efterlefnad, så länge dessa varor finge säljas i hvarje handelsbod;

att man i kampen mot bränvinet snart fann det nödvändigt att skilja bränvinshandeln från annan handel;

att ingen nu torde finnas, som skulle vilja att bränvin finge säljas i hvarje handelsbod;

att hvad sålunda funnits nyttigt med afseende å bränvinet utan tvifvel skulle medföra samma nytta, om det, såsom behofvet allt mer och mer gjorde gällande, tillämpades äfven på öl och vin;

att man såsom det kraftigaste skälet vid bekämpande af den äskade förändringen framhållit, att det vore omöjligt dels att skilja mellan öl och svagdricka, dels ock att hindra efterjäsning af buteljeradt svagdricka samt deraf följande stegring af alkoholhalten;

att detta dock måste vara ett svepskäl;

att man såsom en gräns, mellan öl och svagdricka kunde bestämma en viss procent alkoholhalt, t. ex. 3 eller 2 procent.

att, hvad anginge efterjäsningen, ett stort bryggeribolag i Stockholm för några år sedan annonserade, att dess iskällardricka pasteuriserades, hvarigenom efterjäsning och stegring af alkoholhalten omöjliggjordes;

att, när år 1895 några nykterhetsordnar förbjödo sina medlemmar att förtära maltdrycker med större alkoholhalt än 2 volymprocent, en bryggare i Stockholm strax erbjöd sig att tillverka och tillhandahålla en maltdryck, hvars alkoholhalt icke öfverstege nämnda gräns;

att det vore origtigt att i denna sak göra skilnad mellan stad och land;

att ölhandeln i de många brödbodarne och mjölkmagasinen i städerna vållade lika stor skada som någon ölhandel i handelsbodarne på landet;

att det i städerna dessutom vore vida mindre än på landet behöfligt att öl såldes i hvarje butik;

att under en lång följd af år i Riksdagen gjorts framställningar i syfte att få åtkomsten af äfven de svagare rusdryckerna öl och vin försvårad;

att sådant föranledts deraf, att det visat sig, att, i samma mån som de spirituösa dryckerna blifvit svåråtkomliga, ölet hufvudsakligen trädt i deras ställe;

att detta till en början betraktades som ett lyckligt förhållande, enär man i ölet såg mindre en rusgifvande än en nyttig och närande dryck, som måttligt njuten, vore mindre farlig än bränvinet;

att erfarenheten emellertid intygat, att ölet äfven kunde i hög grad missbrukas och särskildt i en del samhällen, der stora arbetareskaror finnas, vålla oordningar, fylleri och störande uppträden af allehanda slag;

att erfarenheter och derpå fotade statistiska uppgifter från Göteborg ådagalagt, att icke ensamt missbruk af bränvin framkallat ett starkt rus, utan att äfven *ölmissbruk* i icke ringa grad bidragit att höja summan af fylleriförseelser;

att det emellertid icke vore blott der, hvarest ölstugor finnas, som ett omätligt förtärande af öl och deraf följande oordningar förekommo, enär, då ölet betraktades som en vanlig handelsvara, det icke vore svårt

att åtkomma det när och hvar som helst, äfven om det icke finge utdrickas på platsen, der det köptes;

att genom bestämmelsen, att i vanlig handelsbod på landsbygden ej finge försäljas öl och vin till afhemtning i mindre parti än tio liter, visserligen någon inskränkning i frågan om handeln med nämnda drycker blifvit gjord, men då dels denna bestämmelse ofta kringginges och kontrolleringen vore svår att verkställa, dels försäljning af öl från fordon, utsända af bryggerier, eller så kallade öltappare fritt påginge, kräfdes i ordningens, sedlighetens och nykterhetens intresse mera tidsenliga och effektiva lagstiftningsåtgärder;

att en sådan åtgärd af verklig betydelse vore hvad Riksdagen år 1892 beslöt, nemligen öl- och vinhandels skiljande från vanlig handelsrörelse, en begäran, som emellertid då icke vann Kongl. Maj:ts godkännande men föranledde till utfärdande af den så kallade tiolitersförordningen;

att en bestämmelse om gränsskilnad mellan svagdricka och öl lika väl torde kunna meddelas här i Sverige som i Danmark, der en sådan gräns för närvarande vore bestämd; samt

att det inom landet finnes en mängd handlande, hvilka af religiösa och nykterhetsskäl icke skulle vilja sälja öl och vin till afhemtning, men hvilka nu tvingades till dylik försäljning, enär de under rådande konkurrens eljest skulle utsätta sig för risken att mista en del af sina kunder och dermed kanske se möjligheten för sin utkomst tillintetgjord.

År 1896 yttrade Andra Kammarens utskott, att utlåtanden af fullt kompetenta auktoriteter öfverensstämde deri, att en gräns kunde bestämmas mellan öl och svagdricka. Bryggaren kunde utan svårighet göra stamvörten sådan, att den vid jäsning icke utvecklade öfver en viss procent alkoholhalt. Anmärkningsvärdt vore också, att 52 analyser å svagdricka från en mängd bryggerier i olika delar af landet, hvilka kontrollbyrån sidd. 34—36 sammanfört, visade en alkoholhalt af högst 2,22, lägst 0,59, i medeltal 1,33 volymprocent, motsvarande en stamvörtstyrka af högst 7,39, lägst 2,96, i medeltal, 4,96 procent. Kontroll- och justeringsbyrån, som sjelf föreslagit »7 procent extrakthalt hos stamvörten såsom gräns mellan dricka och andra maltdrycker», förklarade, att en sådan »vört med 60 procent utjäsning ger en dryck med högst 2,6 volymprocents alkoholhalt», men tillade, att »så pass hög alkoholhalt sannolikt högst sällan förekommer hos svagdricka, enär detta dricka numera mestadels brygges af en vört af högst 6 procent extrakthalt och med i medeltal

43 procent utjäsning» (sid. 12 f.). Byrån förklarade vidare (sid. 13), att det »i intet fall torde vara någon svårighet för bryggaren att nedbringa vörtens styrka till 6 à 7 procent och således äfven drickats alkoholhalt till 2,5 volymprocent eller derunder». Men ville en bryggare för ett särskildt tillfälle brygga en alkoholsvag maltdryck med större extrakt-halt, så kunde han genom pasteurisering afbryta jäsningen på hvilket stadium som helst. Att detta vållade extra kostnad, torde man icke behöfva taga hänsyn till, då dylik extra god maltdryck alltid betingade högre försäljningspris. De i Upsala vid Erlangens bryggeri anställda försöken att tillverka ett på samma gång extraktrikt och alkoholsvagt dricka hade ock utfallit så lyckligt, att vetenskapliga analyser af detta dricka under en tid af 20 månader visat en alkoholhalt af *högst 1,96 volymprocent alkohol*, medan extrakthalten varit *högre än i något annat slag* af i landet tillverkade maltdrycker med undantag af porter. Af disponenten Sundbergs yttrande framginge dessutom, att äfven *jästmetoden* väsentligt inverkade på en maltdrycks alkoholhalt i förhållande till extrakthalten.

Sedan man alltså öfvervunnit den förr vanliga invändningen, att öl och svagdricka icke kunde skiljas, så hade, yttrade utskottet, nu en annan invändning trädt fram, nemligen denna: om det i lagstiftningen skulle göras skilnad mellan handeln med öl och handeln med svagdricka, så måste en kontroll anordnas, som förhindrade lagens kringgående eller öfverträdande; en sådan kontroll komme emellertid att vålla »dryga kostnader» och borde därför icke införas utom i sammanhang med en ölskatt. Denna invändning, uttalad i kontrollbyråns ofvannämnda underdåniga utlåtande (sid. 17), upptogs af Kongl. Maj:t i dess proposition n:o 46 till 1893 års Riksdag och anfördes såsom skäl för att för det närvarande icke låta Riksdagens skrifvelse i denna del till någon åtgärd föranleda.

Utskottet förestälde sig emellertid, att en vidlyftig och dyrbar kontroll icke alls vore af behovet påkallad. Kontrollbyrån anförde (sid. 16), att den icke »betviflar, att bryggarne i allmänhet skola söka att rätta sig efter de nya förhållandena och sträfva efter att tillverka ett dricka, som verkligen uppfyller det i byråns definition på svagdricka uppställda vilkoret». Och så mycket större skäl till denna tro hade byrån, »som tillverkaren egentligen icke har något intresse af att brygga drickat starkare, än medgifvet är» (sid. 18). Med anledning deraf förmenade ock byrån sjelf på samma sida, att »kontrollörens befattning

skulle kunna blifva ganska lättskött och således icke kräfva någon särdeles hög kostnad.

Från kompetent håll hade också utskottet erfarit, att det för bryggarne sjelfva skulle vara en fördel att få en viss gräns bestämd, utöfver hvilken drickats alkoholhalt icke finge gå. Af professören E. Almqvists skrifvelse (bil. Litt. A) framginge, att konkurrensen på senare tider tvungit bryggerierna att mer och mer öka alkoholhalten i s. k. iskällardricka. Vid ett inför utskottet af en kemist med komparator utfördt prof visade sig iskällardricka, upphemtadt från Riksdagens restauration, innehålla vida utöfver fyra volymprocent alkohol, d. v. s. att hvarje liter af sådant iskällardricka innehölle lika mycket alkohol som 8 à 9 centiliter 50-procentigt bränvin. För jemförelses skull anmärkte utskottet härvid, att en »stor sup» af Stockholms utskänkningsbolags bränvin innehölle 5 centiliter och en »liten sup 3,75 centiliter. När nu alkoholhalten stode i sådant förhållande till vörtens extrakthalt och kvalitet, att en vört af viss extrakthalt icke kunde vid utjäsning lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent, så vore tydligt, att kostnaden för framställande af alkoholstarkare iskällardricka blefve så stor, att all förtjenst försvunne, då man i alla händelser icke kunde antaga, att allmänheten skulle finna sig i en höjning af samma drickas försäljningspris. Vore det alltså sant, att en bestämd gräns, utöfver hvilken drickas alkoholhalt icke finge gå, skulle vara en fördel för bryggarne, så vore det väl ock på samma gång säkert, att de till följd af konkurrensen skulle *hålla ögonen på hvarandra*, så att icke någon öfverskrede gränsen. Utrustade som de vore med instrument och laboratorier, skulle de också vara fullt kompetenta dertill. Och bättre kontroll, än detta skulle blifva, kunde nog staten icke anordna.

Sedan utskottet på detta sätt berört frågan om de större bryggerierna, som tillverka både öl och dricka, anfördes angående de egentliga svagdricksbryggerierna, att de lika litet *hädanefter som hittills* torde komma att känna sig frestade att tillverka några alkoholstarka maldrycker. Det låga försäljningspris, som deras tillverkningar betingade, gjorde det omöjligt för dem. Såvidt utskottet visste, hade man aldrig hört några klagomål öfver för stor eller skadlig alkoholhalt i deras svagdricka.

Under sådana förhållanden ansåg utskottet, att en särskild dyrbar kontroll alls icke vore behöflig. Det vore nog, att en gräns bestämdes, och att det, i enlighet med hvad kontrollbyrån (sid. 19) föreslagit, blefve vid äfventyr af straff förbjudet att vid handel begagna benämningen »svagdricka» för maldrycker, som öfverskrede denna gräns. Sedan finge

det vara *polismyndighetens* sak att, der misstankar om lagöfverträdelse uppstode eller der angifvelse skedde, taga prof för att låta undersöka och sedan efter undersökningens resultat lagligen förfara. Så tillginge det i många andra fall. Så t. ex. finge bränvin icke säljas med mindre sprithalt än 40 procent, vin icke med större sprithalt än 25 procent. Men för detta stadgandes skull hade man icke anordnat någon särskild, dyrbar kontroll. Bränvinskontrollen afsåge endast att *bevaka statens rätt till skatt*, men alls icke att kontrollera *sprithalten i det bränvin, som bränneriegaren sålde*. Skedde öfverträdelse af lagens bestämmelser om sprithalten i bränvin eller vin, så blefve det *polismyndighetens* sak att på gifven anledning der ingripa. Alldeles riktigt anmärkte också kontrollbyrån, sid. 19, att *polismyndigheten* i afseende på handeln med öl och dricka »finge samma åliggande, som nu tillkommer densamma i afseende å försäljningen af vin, i det att den skall öfvervaka, att icke drycker af mer än 25 procent alkoholhalt säljas under benämningen vin».

Vore det alltså antagligt, att ett stadgande i nu sagda syfte vida mindre skulle komma att kringgås än många andra lagbestämmelser, så förfölle ock den af kontrollbyrån uttalade farhågan, att den, som *handlade* med svagdricka, skulle kunna komma att oskyldigt få lida för *tillverkarens* förseelse. Äfven nu stode hvarje handlande i ansvar för de varor, han sålde, men klagan hade ej försports öfver, att han derigenom utsattes för risken att få oskyldigt lida för förseelser, begångna af den fabrikant, hos hvilken han sjelf på god tro köpt sina varor. Faran för svagdricksförsäljaren skulle nog icke blifva större.

På hvad sätt gränsen mellan svagdricka och öl borde bestämmas, tillhörde de sakkunnige att utreda. Gent emot kontrollbyråns påstående, att »alkoholhalten ensam icke kan användas att skilja dricka från andra maltdrycker» (sid. 8), utan att gränsen bör bestämmas efter vörtens extrakthalt (sid. 16), ville dock utskottet påpeka, att byrån sjelf sade, att en vört af viss extrakthalt icke vid utjäsning kunde lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent (sid. 12), och om så vore, syntes det utskottet allt annat än omöjligt att till skilnad mellan svagdricka och öl bestämma den vida naturligare gränsen af en viss alkoholprocent, *utöfver hvilken* svagdricka icke finge gå. Så mycket bättre vore detta, som derigenom intet hinder lades för en bryggare, som ville tillverka ett mera extraktrikt och sålunda bättre svagdricka, men genom pasteurisering eller på annat sätt förebygga dess utjäsning utöfver den för svagdricka bestämda maximiprocenten af alkohol. I den danska lagen om

ölskatt (§ 2) vore ock gränsen mellan skattefritt och skattepliktigt öl satt till $2\frac{1}{4}$ viktprocent alkohol, hvarförutom tillverkning af maltdryck med mer än 6 viktprocent alkohol alldeles vore förbjuden. Om vörtens extrakthalt sadet i den lagen icke ett ord. Och hade man i Danmark utan tvekan kunnat taga alkoholhalten till gräns mellan svagare och starkare maltdrycker, så borde detsamma kunna ske äfven i Sverige.

Hvad vidare anginge frågan om, *hvilken* alkoholhalt som borde bestämmas såsom gräns, och om den gränsen borde bestämmas i vikt- eller volymprocent, så vore tankarne delade. Derom ville utskottet icke heller säga annat, än att den allmänna meningen i landet, sådan den gifvit sig till känna på nykterhetsmöten, med sällsynt enhällighet uttalat sig för 2 volymprocent. I en motion vore såsom önskningsmål antydt »3 à 2 procent». Den danska lagen bestämde gränsen till $2\frac{1}{4}$ viktprocent, hvilket motsvarade ungefär $2\frac{1}{2}$ volymprocent. Hvad som här vore nödvändigt vore, att en rimlig gräns bestämdes. Ty dessförutan kunde handeln med de berusande maltdryckerna enligt utskottets åsigt icke på ett ändamålsenligt sätt ordnas.

Första Kammarens tillfälliga utskott åter utlät sig år 1896 sålunda:

Den utredning, som på grund af Riksdagens år 1892 till Kongl. Maj:t i samma syfte gjorda framställning verkställdes, visade, att svagdricka verkligen kan särskiljas från öl och öfriga maltdrycker, men att icke svagdrickas alkoholhalt, utan stamvörtens extrakthalt måste läggas till grund för bestämmandet af gränsen mellan svagdrickat och de andra maltdryckerna. Häraf blefve åter en följd, att, för öfvervakande af iakttagandet af sagda gräns, en kontroll öfver svagdrickstillverkningen måste anordnas. Men då kostnaden härför utgjorde hinder för dess inrättande utan i sammanhang med en beskattning af maltdrycker, fann Kongl. Maj:t den ifrågasatta gränsuppdragningen för det dåvarande icke böra verkställas — synbarligen i den öfvertygelse, att utan den omförmälda kontrollen den af Riksdagen ifrågasatta åtgärden skulle visa sig ur stånd att tjena det afsedda ändamålet.

Att ingå i någon pröfning af den tekniska frågan rörande bästa eller säkraste metoden för särskiljandet af svagdricka från öl kan icke ligga inom området för utskottets uppgift. Har den myndighet, på hvars yttrande Kongl. Maj:t för så kort tid sedan ansåg sig kunna bygga sitt beslut, i detta afseende förklarat, att alkoholhalten ensam icke är för sagda ändamål tillfyllestgörande, torde denna förklaring böra respekteras, så länge ännu icke nya rön upphäft dess giltighet. Och

om än teknici redan nu kunna tvista om större eller mindre möjligheter för andra tillvägagående, lärer icke detta utgöra tillräcklig anledning för Riksdagen att på nytt till Kongl. Maj:t ingå med en fråga, hvilken så nyligen besvarats, allra helst som frågan, enligt Andra Kammarens beslut, skulle förses med det tillägget: »om det praktiskt låter sig göra» — dermed Riksdagen nog tydligt skulle uttala sitt tvifvel rörande sin egen framställnings befogenhet.

Äfven emot behöfligheten af kontroll å svagdrickstillverkningen uttalar sig det Andra Kammarens utskottsbetänkande, hvars förslag i frågan medkammaren gillat. Det anser vara nog »att en gräns bestämmas» och att straff åsättes förfarandet att vid handel begagna namnet »svagdricka» för maldrycker, hvilkas alkoholhalt öfverskrida denna gräns. Den högre kostnaden för framställandet af ett alkoholstarkare svagdricka likasom ock bryggarnes intresse af »att hålla ögonen på hvarandra» borde vara nog säkerhet för vederbörandes laglydnad; och der denna bruste, vore det polismyndighetens sak att, på grund af misstankar eller angifvelser, »taga prof» för att »låta undersöka och sedan efter undersökningens resultat lagligen förfara».

Då syftet med Riksdagens ifrågasatta åtgärd måste vara att få till stånd en kraftig förbättring af rådande missförhållanden och icke blott ett beslut på papperet utan tanke på dess verkliga tillämpning, måste utskottet på det bestämdaste afstyrka ett tillvägagående af här ifrågasatta slag. Utskottet anser fullkomligt obestriddigt, att, för beredande af nödig åtlydnad åt den ifrågasatta gränsbestämmelsen, kontroll måste anordnas öfver svagdrickstillverkningen, så att icke under dennas skyddande förklädnad en i alla afseenden för både samhället, de enskilde och den lojala öltillverkningen menlig ölindustri bringas till stånd. Att söka någon säkerhet häremot i det alkoholstarkare ölets högre tillverkningskostnad måste vara oklokt, då ingenting hindrar dess tillverkare att göra sig för denna kostnad betäckta genom att åsätta sin vara motsvarande högre pris; och att mot anlitaudet af denna utväg bygga på allmänhetens motvilja derför torde vara mer än vanskligt. Allmänheten synes sällan sakna medel, när det gäller att tillvinna sig hvad som fallit den i smaken; och i hvilken rigtning hennes smak går i fråga om alkoholhalten i svagdricka, framlyser temligen otvetydigt af de undersökningar, hvilka Svenska Nykterhetssällskapet i slutet af sistlidna och i början af innevarande år låtit anställa beträffande alkoholhalten i våra vanliga dricksorter. Den sammanfattning af undersökningarna, hvilken stälts till utskottets förfogande och såsom

bilaga vidfogas detta betänkande *), visar, hurusom samtliga dessa drickor, utom de, hvilka icke tappas på buteljer, hafva med hänsyn till sin alkoholhalt öfverstigit den i medkammarens utskottsbetänkande ifrågasatta gränsen, hvadan de allesammans från sagda ståndpunkt skulle vara att betrakta såsom öl. Vare sig nu allmänheten därför betalar hvad det är värdt eller dess tillverkare sälja det under verkliga värdet, måste i hvilketdera fallet som helst otillförlitligheten af den ofvan anförda bevisningsmetoden vara tillräckligen styrkt. Konkurrenten torde lika lätt kunna förmå de lojale bryggarne att följa de hänsynslöse i spåren som att förmå dem mot desse senare anlita angifvelser och processer.

Lika litet finner utskottet tillrådligt att ensamt å polismyndigheterna kasta kontrollen öfver den föreslagna bestämmelsens åtlydnad. Utan stöd af någon förutgående kontroll öfver tillverkningen skulle dessa myndigheter i denna nya uppgift för sin verksamhet antagligen finna en alltför tryckande arbetsbörda för att känna sig synnerligen manade att effektivt uppbära den; och svårigheterna för utföandet af en kontroll, som förutsätter vare sig egna därför nödiga insigter eller tillgång till andras bistånd, torde i de flesta fall visa sig tillräckligt stora för att paralysera hvarje verksamt ingripande. Såsom skäl för åsigten, att någon kontroll i sjelfva verket icke behöfves, anföres väl ock, att staten ju icke anordnat någon kontroll öfver alkoholhalten i det brännvin, som försäljes, ehuru dess styrka ej får understiga 40 %; men då lagen icke känner två slags brännvin, af hvilka det ena skulle lyda under andra bestämmelser än det andra och emellan hvilka skillnaden skulle bero på deras olika alkoholhalt, kan icke den anförda jämförelsen tillerkännas någon betydelse.

För utskottet synes det fullt tydligt, att den raska lösning af förhandenvarande fråga, hvilken Andra Kammaren för sin del förordar, icke skall vara i stånd att åvägabringa ens den anspråkslösaste förbättring. Den skall icke kunna aflägsna de öfverklagade missförhållandena; den skall blott skapa nya. Genom att två särskilda gånger, 1881 och 1891, åt komiterade uppdraga att affatta förslag rörande beskattning af maldrycker, har Kongl. Maj:t visat sig ega blick för det ändamålsvidriga uti att beskatta alkoholen i en af de drycker, hvilkas omätliga förbrukning hotar landets välfärd, men låta den i den andra af dessa vara skattefri. Så länge icke denna brist i vår skattelagstiftning blifvit fylld, torde emellertid föga eller intet hopp finnas att kunna på

*) Af 38 undersökta prof innehöll 30 öfver tre, ett öfver 2 och de öfriga 2 eller derunder procent alkoholhalt.

tillfredsställande sätt genomföra den anordning, Andra Kammaren med sitt beslut i förevarande punkter åsyftar».

Efter det motionärerna vid innevarande års riksdag endast åberopat den utredning och de skäl, som Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13 innehåller, har Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrat:

»Utskottet anser sig icke hafva någon anledning att frångå 1896 års utskotts ståndpunkt.

Att en skilnad mellan svagdricka och öl kan fixeras, torde få anses oomtvistligt, då det är af sakkunniga auktoriteter, deribland kontrollbyrån, erkänt. Utskottet vidhåller ock, att gränsen både kan och lämpligast bör bestämmas efter alkoholhalten. Detta är den enda gräns, som intresserar den stora allmänheten, emedan den ensam är af betydelse för nykterhetsarbetet. Vet derjemte tillverkaren, att en viss extrakthalt i vörten icke kan vid utjäsning utveckla öfver en viss alkoholhalt i drycken, så bör det icke möta någon svårighet för honom att vid svagdricksbrygd reglera vörtens extrakthalt så, att den utjästa drycken aldrig kan öfverstiga högsta i lag för sådan dryck tillåten alkoholhalt. Hvarken i kontrollbyråns underdåniga utlåtande af den 8 oktober 1892 eller i Första Kammarens utskottsbetänkande år 1896 förekommer något, som vederlägger denna slutsats.

I herr professor Klasons utlåtande, som bifogats detta betänkande, framhålles visserligen, att alkoholhalten i en maltdryck »är en från dag till dag vexlande storhet». Men deraf följer alls icke, att alkoholhalten kan *växa huru långt som helst*. När den nått ett visst maximum, går den tillbaka. Men att dess maximum alltid beror på stamvörtens styrka, framgår äfven af professor Klasons utlåtande i öfrigt. Och så finnes då icke heller i detta något, som visar, att alkoholhalten icke kan hos oss lika väl som i Danmark i lagen läggas till grund för åtskilnaden mellan svagdricka och starkare maltdrycker.

Utskottet förmenar äfven, att det är genom en reglering af vörtens extrakthalt som de egentliga svagdricksbryggerierna åstadkomma ett svagdricka, som aldrig når någon sådan alkoholhalt, att man från nykterhetsvänligt håll haft anledning till klagomål. Men hvad som är *möjligt* för dem, det bör vara *lätt* för de stora ölbryggerierna, som förfoga öfver vida större tekniska resurser.

Emellertid hafva motionärerna icke bestämdt yrkat, att gränsen

mellan svagare och starkare maltdrycker *skall* sättas vid en viss *alkoholhalt*, utan endast uttalat en önskan, att det må ske, i fall det praktiskt låter sig göra, lemnande åt Kongl. Maj:t att efter sakkunnig utredning deröfver bestämma. Utskottet anser sig deri hafva desto större anledning att tillstyrka deras anhållan.

Hvad angår svårigheten att åstadkomma den nödig ansedda kontrollen, är utskottet, på grunder, som blifvit i 1896 års utskottsbetänkande anförda, öfvertygad, att den icke är så stor, som man föreställer sig.

Vår lag stadgar, som bekant, straff för den, som säljer margarin eller med margarin uppblandat natursmör såsom smör. Nu är ock bekant, att det är förenadt med mycket större svårigheter att afgöra, om ett till salu utbudet smör är blandadt med margarin, än att utröna, om en till salu utbudet maltdryck öfverskrider en viss alkoholhalt. Men ingen har väl ansett nödigt att på hvarje ställe, der smör tillverkas till afsalu, anordna en dyrbar och vidlyftig kontroll för att se till, att det ej må blandas med margarin.*) Nej, yppar sig anledning till misstanke, så är det polismyndigheternas sak att — med eller utan angifvelse — ingripa samt låta genom sakkunnige verkställa undersökning. Men anledningar till misstanke lära säkerligen komma att yppa sig vida förr, om maltdrycker göras för starka, än om smör blandas med margarin.

Först när den dag kommer, att maltdryckerna hos oss, såsom t. ex. i Danmark och Norge, blifva skatteobjekt, torde en vidlyftig statskontroll blifva nödvändig. Men då lemnar ock skatten nödiga medel dertill.

Motionärerna hemställa vidare, att, under förutsättning af bifall till föregående punkt, handeln med svagdricka må befrias från de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet. Mot detta förslag hafva betänkligheter uttalats på den grund, att man fruktat, att en fullkomligt fri, af all kontroll obunden handel med svagdricka kunde föranleda missbruk af betänklig art. Utskottet kan dock icke se, att motionärerna yrkat annat än frihet för svagdrickat från de inskränkande bestämmelser, *som nu gälla handeln med maltdrycker*. Och utskottet föreställer sig, att, vid bifall till detta yr-

*) Det torde kanske vara lämpligt att här i förbigående påpeka, att den kontroll, som margarintillverkningen är underkastad, alls icke har till ändamål att förhindra försäljning af margarin eller margarinblandadt smör såsom natursmör, utan något helt annat, nemligen att tillse, att margarinen må tillverkas endast af fullgoda och för helsan ofarliga materialier, samt att tillverkningen i öfrigt må bedrivas på ett sådant sätt, att fabrikatet icke blir för helsan menligt.

kande, svagdrickat skall komma att hänföras till de icke spirituösa drycker, som omförmälas i § 8 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, nemligen kokadt kaffe, the, chokolad etc., medan de strängare bestämmelser, som nu angå maldrycker i allmänhet, inskränkas till att gälla endast de starkare maldryckerna.»

Första Kammarens första tillfälliga utskott kan icke finna, att frågan numera befinner sig i annat skick än vid förra årets riksdag. Kongl. Maj:t har efter verkställd utredning funnit frågan om bestämmandet af en gräns mellan svagdricka och andra maldrycker böra för det dåvarande förfalla, och de hinder, som då uppstälde sig mot en sådan anordning, ega fortfarande oförminskad styrka. Likasom Första Kammarens utskott vid förra riksdagen finner äfven utskottet anledning ej förefinnas att hos Kongl. Maj:t göra framställning angående en fråga, hvilken så nyligen besvarats, och utskottet, som föreställer sig, att kammaren icke har anledning att frångå sin sistlidet år uttalade uppfattning, anser sig således icke kunna tillstyrka kammaren att biträda medkammarens under punkten 1:o fattade beslut.

Då Andra Kammarens under punkterna 2:o och 3:o upptagna beslut fattats under förutsättning af bifall till punkten 1:o, måste desamma, i händelse punkten 1:o icke af Första Kammararen biträdades, anses förfallna.

Utskottet får alltså hemställa:

- a) att Första Kammararen icke måtte biträda Andra Kammarens under punkten 1:o innefattade beslut;
- b) att Första Kammararen icke heller måtte biträda Andra Kammarens under punkten 2:o innefattade beslut; och
- c) att Andra Kammarens under punkten 3:o innefattade beslut ej heller måtte af Första Kammararen biträdas.

Stockholm den 5 april 1897.

På utskottets vägnar:
ROBERT DICKSON.